

การทำบุญ.....ที่ถูกลืม

นำเสนอเมื่อ : 17 พ.ค. 2552

การทำบุญ.....ที่ถูกลืม

"คุณนายแก้ว" เป็นเจ้าของโรงเรียนที่ชอบทำบุญมาก เป็นเจ้าภาพทอดผ้าป่าทอดกฐินอยู่เนือง ๆ ใครมาบอกบุญสร้างโบสถ์วิหารที่ไหน ไม่เคยปฏิเสธ เธอปลื้มปีติมากที่สุดที่ถวายเงินนับแสนสร้างหอระฆังถาวรวัดข้างโรงเรียน แต่เมื่อใดทราบว่ามีนักเรียนคนหนึ่งไม่มีเงินจ่ายค่าเล่าเรียน คางชำระมาสองเทอมแล้ว เธอตัดสินใจโอนนักเรียนคนนั้นออกจากโรงเรียนทันที

"สายใจ" พายักวัย ๘๐ และเพื่อนซึ่งมีอาชีพการไปถวายภัตตาหารเช้าที่วัดแห่งหนึ่ง ซึ่งมีเจ้าอาวาสเป็นที่ศรัทธา นับถือของประชาชนทั่วประเทศ ชาวบ้านนับถือมาทำบุญต่อกันจนลานวัดแน่นขนัดไปด้วยรถ เมื่อใดเวลาพระฉันเสร็จ ญาติโยมก็พากันกลับ สายใจพาหญิงชราและเพื่อนผู้พิการเดินกระเวยกระเวยฝ่าแดดตกลาไปยังถนนใหญ่ เพื่อขึ้นรถประจำทางกลับบ้าน ระหว่างนั้นมีรถเก๋งหลายคันแล่นผ่านไป แต่ตลอดเส้นทางเกือบ ๓ กิโลเมตร ไม่มีผู้ใจบุญคนใดรับผู้เฒ่าและคนพิการขึ้นรถเพื่อไปส่งถนนใหญ่เลย

เหตุการณ์ทำนองนี้มีไม่เป็นเรื่องแปลกประหลาดในสังคมไทย "ชอบทำบุญแต่ไร้หัวใจ" เป็นพฤติกรรมที่พบเห็นได้ทั่วไปในหมู่ชาวพุทธ ทำให้เกิดคำถามขึ้นมาว่า คนไทยนับถือพุทธศาสนากันน้อยอย่างไร จึงมีพฤติกรรมแบบนี้กันมาก เหตุใดการนับถือพุทธศาสนาจึงไม่ช่วยให้คนไทยมีหัวใจต่อเพื่อนมนุษย์ โดยเฉพาะผู้ที่ทุกข์ยาก การทำบุญไม่ช่วยให้คนไทยมีเมตตากรุณาต่อผู้อื่นเลยหรือ

หากสังเกตจะพบว่า การทำบุญของคนไทยมักจะกระทำต่อสิ่งที่อยู่สูงกว่าตน เช่น พระภิกษุสงฆ์ วัดวาอาราม พระพุทธรูป เป็นต้น แต่กับสิ่งที่ต่ำกว่าตัวตน เช่น คนยากจนหรือสัตว์ในทุกข์ เรากลับละเลยกันมาก (ยกเว้นคนหรือสัตว์ที่ถือว่าเป็น "พวกกู" หรือ "ของกู") แม้แต่เวลาไปทำบุญที่วัด เราก็มักละเลยสามเณรและแม่ชี แต่กลับจ้องตมที่กับพระสงฆ์ อะไรทำให้เราชอบทำบุญกับสิ่งที่อยู่สูงกว่าตน ไช้หรือไม่ว่าเป็นเพราะเราเชื่อว่าสิ่งที่อยู่สูงเหล่านั้น สามารถบันดาลความสุขหรือให้สิ่งดี ๆ ที่พึงปรารถนาแก่เราได้ เช่น ถวายอาหารถวายพระ บริจาคเงินสร้างวัดหรือพระพุทธรูป ก็จะได้รับความมั่งมีศรีสุข มีอายุ วรรณะ สุขะ พละ เป็นต้น หรือช่วยให้ไปเกิดในสวรรค์ มีความสุขสบายในชาติหน้า ในทางตรงกันข้าม สิ่งที่อยู่ต่ำกว่าเรานั้นไม่มีอำนาจที่จะบันดาลอะไรให้เราได้ หรือไม่ช่วยให้เราสุขสบายขึ้น เราจึงไม่สนใจที่จะช่วยเหลือเมื่อเห็นแก่สิ่งเหล่านั้น

นั่นแสดงว่าที่เราทำบุญกันมากมายก็เพราะหวังผลประโยชน์ส่วนตัวเป็นสำคัญ ดังนั้น ยิ่งทำบุญด้วยท่าที่แบบนี้ก็ยิ่งเห็นแก่ตัวมากขึ้น ผลคือ จิตใจยิ่งคับแคบ ความเมตตา กรุณาต่อผู้ทุกข์ยากมีแต่จะน้อยลง ไม่ต้องสงสัยเลยว่า การทำบุญแบบนี้จะทำให้บุญน้อยลงแน่นอนแน่นอนว่าประโยชน์ย่อมเกิดแก่ผู้รับอยู่แล้ว เช่น หากถวายอาหารอาหารนอมนมทำให้พระสงฆ์มีกำลังในการศึกษาปฏิบัติธรรมได้มากขึ้น แต่อาจส่งผลที่จะเกิดแก่ผู้ถวายนั้น ย่อมไม่เต็มเม็ดเต็มหน่วยเพราะเจือด้วยความเห็นแก่ตัว ยิ่งถ้าทำบุญ ๑๐๐ บาท เพราะหวังจะได้เงินล้าน บุญที่เกิดขึ้นย่อมน้อยลงไปอีกเพราะใช้หรือไม่ว่า นี่เป็นการ "ค่างาไรเกินควร"

บุญที่ทำได้ในรูปของการถวายทานนั้น ไม่ว่าจะเป็นการหรือเงินก็ตาม จุดหมายสูงสุดอยู่ที่การลดความยึดติดถือมั่นในตัวตน ของกู ยิ่งลดได้มากเท่าไร ก็ยิ่งเข้าใกล้พระนิพพานอันเป็นประโยชน์สูงสุดที่เรียกว่า "พระนิพพาน" ซึ่งสูงกว่าสวรรค์ในชาติหน้า (สัมปรายภค) หรือความมั่งมีศรีสุขในชาตินี้ (ทิฏฐธัมมิกัตถะ) แต่หากทำบุญเพราะหวังแต่ประโยชน์ส่วนตัวนั้น ออกจากใจเขาตัวมาก ๆ แทนที่จะสละออกไป ก็ยิ่งพ่วงไปจากนิพพานหรือกลายเป็นอุปสรรคขวางกั้นนิพพานด้วยซ้ำ อันที่จริงอริยวาจาแต่เพียงอย่างเดียว แม้แต่ความสุขในปัจจุบันชาติก็อาจเกิดขึ้นโดยยาก เพราะจิตที่คิดแต่จะเอาหน้าเป็นบ่อเกิดแห่งความทุกข์

ในทานมัทปัสสนสูตร อังคตตรกัถาย พระพุทธองค์ได้ตรัสกับพระสาวกไว้ว่า ทานที่ไม่มอานิสสงส์มาก ได้แก่ "ทานที่ให้อย่างมีใจเยื่อใย ให้ทานอย่างที่ไม่ติดผูกพัน ให้ทานอย่างมุ่งหวังสิ่งสมมุติ" รวมถึงทานที่ให้เพราะต้องการเสวยผลในชาติหน้า เป็นต้น พิจารณาเช่นนี้ก็พบว่าทานที่ชาวพุทธไทยส่วนใหญ่ทำกันนั้นหาใช่ทานที่พระองค์สรรเสริญไม่ นอกจากทำด้วยความมุ่งหวังประโยชน์ในชาติหน้าแล้ว ยังมีอีกมีเยื่อใยในทานที่ถวาย กล่าวคือ ทั้ง ๆ ที่ถวายให้พระสงฆ์ไปแล้ว ก็ยังไม่ยอมสละสิ่งนั้นออกไปจากใจ แต่ใจยังมีเยื่อใยในของซึ่งนั้นน้อย เช่น เมื่อถวายอาหารแก่พระสงฆ์แล้ว ก็ยังเผด็จาหลงพองจะตักอาหารของเงิน "ฉัน" หรือไม่ หรือหากทานไม่ฉัน ก็รู้สึกไม่สบายใจ คิดไปต่าง ๆ นานา นั่นแสดงว่ายังมีเยื่อใยยึดติดผูกพันอาหารนั้นว่าเป็นของฉันอยู่ ไม่ได้อาหารให้เป็นของทานอย่างสิ้นเชิง

เยื่อใยในทานอีกลักษณะหนึ่งที่เห็นได้ทั่วไปก็คือ การมุ่งหวังให้ผู้คนรับรู้ว่าเป็นทานนั้น ๆ ฉันเป็นผู้ถวาย ดังนั้น ตามวัดวาอารามต่าง ๆ ทั่วประเทศ ของใช้ต่าง ๆ ไฉว ถวาย ขาม แก้วหน้า หมอ โตะ เกาอี้ ตลอดจนขอบประตู หน้าต่างในโบสถ์ วิหาร และศาลาการเปรียญ จึงมีชื่อผู้บริจาคอยู่เต็มไปหมด กระทั่งพระพุทธรูปก็มิละเว้น ราวกับจะยิ่งแสดงความเป็นเจ้าของอยู่ หากมีทั้งใหญ่คนชื่นชมสรรเสริญตน การทำบุญแบบนี้ จึงมิได้ละความยึดติดถือมั่นในตัวตนเลย หากเป็นการประกาศตัวตนอีกแบบหนึ่งนั่นเอง

การทำบุญแบบนี้มีข้อดีตรงที่ช่วยอุปถัมภ์วัดวาอารามและพระสงฆ์ให้ดำรงอยู่ได้แต่ในอีกด้านหนึ่ง ก็ไม่ส่งเสริมให้ผู้คนมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน โดยเฉพาะการช่วยเหลือผู้ทุกข์ยากหรือไร้อำนาจวาสนา ดังนั้น จึงไม่แปลกใจที่เมืองไทยมีวัดวาอารามใหญ่โตและสวยงามมากมาย แต่เวลาเดียวกันก็มีคนยากจนและเด็กที่ถูกทอดทิ้งเป็นจำนวนมาก ไม่นับสัตว์กินนมไม่วางที่ถูกละเลย หรือถูกปลิดชีวิต แม้กระทั่งในเขตวัด

อันที่จริง ถ้ามองให้กว้างกว่าการทำบุญ ก็ยังพบปรากฏการณ์ในทานองเดียวกัน นั่นคือ คนไทยนิยมทำดีกับคนที่ต่ำกว่าอยู่สูงกว่าตน แต่ไม่สนใจที่จะทำดีกับคนที่อยู่ต่ำกว่าตน เช่น ข้าศึกกับเจ้านาย คนรวย ข้าราชการระดับสูง นักการเมือง ทั้งนี้ ก็เพราะเหตุผลเดียวกัน คือ คนเหล่านั้นให้ประโยชน์แก่เราได้ (หรือแม้เขาจะไม่ได้คนใดไม่มาก แต่ก็สามารถให้โทษได้) ประโยชน์ในที่นี้ไม่จำเป็นต้องเป็นประโยชน์ทางวัตถุ อาจเป็นประโยชน์ทางจิตใจก็ได้ เช่น คำสรรเสริญหรือการให้ความยอมรับ ประการหลัง คือเหตุผลสำคัญที่ทำให้คนไทยชวนช่วยเหลือฝรั่งที่ตกทุกข์ได้ยากอย่างเต็มที่ แต่กลับเมินเฉยหากคนที่เดือนร้อนนั้นเป็นพม่า มอญ ลาว เขมรหรือกระเหรี่ยง ไช้หรือไม่ว่าคำชื่นชมของพม่าหรือกระเหรี่ยง ความหมายกับเราน้อยกว่าคำสรรเสริญของฝรั่ง

บุคคลจะได้ชื่อว่าเป็นคนใจบุญ ไม่ใช่เพราะนิยมทำบุญกับสิ่งที่อยู่สูงกว่าตนเท่านั้น หากยังยินดีที่จะทำบุญกับสิ่งที่เสมอกับตนหรืออยู่ต่ำกว่าตนอีกด้วย แม้เขาจะไม่สามารถให้คนอื่นให้เขาได้ก็ตามได้ ก็ช่วยเหลือด้วยความเต็มใจ ทั้งนี้ เพราะมีใจหวังผลประโยชน์ใด ๆ นอกจากความปรารถนาให้เขาพ้นทุกข์ นั่นคือกรณที่แท้ในพุทธศาสนา การทำดีโดยหวังผลประโยชน์หรือยังมีการแบ่งแยกและเลือกปฏิบัติอยู่ ย่อมไม่อาจเรียกว่าด้วยความเมตตากรุณาอย่างแท้จริง

จะว่าไปแล้ว ไม่เพียงความใจบุญหรือความเป็นพุทธเท่านั้น แม้กระทั่งความเป็นมนุษย์ก็วัดกันที่ว่า เราปฏิบัติอย่างไรกับคนที่อยู่ต่ำกว่าเราหรือมีอำนาจน้อยกว่าเรา หากวัดที่การกระทำต่อคนที่อยู่สูงกว่าเราไม่ ถ้าเรายังละเลยเด็กเล็ก ผู้หญิง คนชรา คนยากจน คนพิการ คนป่วย อุปถัมภ์พระสงฆ์มากมาย ก็ยังเรียกไม่ได้ว่าเป็นคนใจบุญ เป็นชาวพุทธหรือเป็นมนุษย์ที่แท้ ไม่ผิดหากจะกล่าวว่าเป็นเครื่องวัดความเป็นศาสนิกที่แท้ในทุกศาสนาด้วย แม้จะปฏิบัติตามประเพณี พิธีกรรมทางศาสนาอย่างเคร่งครัดแต่เมื่อนึกถึงความทุกข์ยากของเพื่อนมนุษย์ หรือยิ่งกว่านั้นคือคนที่เขาผู้คนในนามของพระเจ้า ย่อมเรียกไม่ได้ว่าเป็นศาสนิกที่แท้ จะกล่าวไปไปถึงความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

ในแง่ของชาวพุทธ การช่วยเหลือผู้ที่ทุกข์ยากเดือนร้อน ทั้ง ๆ ที่เขาไม่สามารถให้คนอื่นให้โทษแก่เราได้เป็นเครื่องฝึกใจให้มีเมตตา กรุณาและลดละความเห็นแก่ตัวได้เป็นอย่างดี ยิ่งทำมากเท่าไร จิตใจก็ยิ่งเปิดกว้าง อดตายก็ยิ่งเล็กลง ทำให้มีที่ว่างเปิดรับความสุขได้มากขึ้น ยิ่งให้ความสุขแก่เขาเท่าไร เราเองก็ยิ่งมีความสุขมากเท่านั้น สมดังพุทธพจน์ว่า "ผู้ให้ย่อมได้รับความสุข" เป็นความสุขที่ไม่หวังจะได้รับ แต่ยังไม่อยากก็ยิ่งได้ ในทางตรงกันข้ามยิ่งอยากก็ยิ่งไม่ได้

เมื่อใจเปิดกว้างด้วยเมตตากรุณา เราจะพบว่าไม่มีใครที่อยู่สูงกว่าเราหรือต่ำกว่าเรา ถึงจะเป็นพม่า มอญ ลาว เขมร กระเหรี่ยง ลัวะ ขมุ เขาก็มีสถานะเสมอเรา คือเป็นเพื่อนมนุษย์ และเป็นเพื่อนร่วมเกิด แก่ เจ็บ ตายกับเรา แม้แต่สัตว์ก็เป็นเพื่อนเราเช่นกัน จิตใจเช่นนี้ คือจิตใจของชาวพุทธ และเป็นที่สุดดีของพุทธศาสนาอย่างแท้จริง การทำนุบำรุงพุทธศาสนาที่แท้ ก็คือการบำรุงหล่อเลี้ยงจิตใจเช่นนี้ให้เจริญงอกงามในตัวเรา ในลูกหลานของเรา และในสังคมของเรา หากเราทุ่มเงินสร้างโบสถ์ วิหารศาลาต่าง ๆ หรือสร้างพระพุทธรูปใหญ่โตที่สุดในโลกไม่

ดังนั้นเมื่อใดที่เราเห็นคนทุกข์ยาก ไม่ว่าเขาจะเป็นใครมาจากไหน เชื่อชาติอะไร ต่ำต้อยเพียงใด อย่านำได้เป็นหน้าหน้าให้ ขอให้เปิดใจรับรู้ความทุกข์ของเขา แล้วถามตัวเองว่าเราจะช่วยเหลือเขาได้อย่างไร และอย่างไร เพราะนี่คือโอกาสดีที่เราจะได้ทำบุญ ลดละอัตตาตัวตนและบำรุงพระศาสนาอย่างแท้จริง

ขอบคุณที่มา: พระไพศาล วิสาโล

ข้อมูลจาก <http://board.palungjit.com/>